

ג. מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות — בית דין יורדים לנכסיו וזנים ומפרנסים את אשתו, אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר. ופירש רב חסדא 'דבר אחר' — תכשיט. רב יוסף אמר: צדקה, אבל תכשיט נותנים לה, שאין נוח לו שתתנוול אשתו.

דעת כמה מן הפוסקים שצדקה שרגיל ליתנה בקביעות או שפסקו לו לפני שיצא — גובים ממנו אף שלא בפניו. (ע' יו"ד רמח"א ובערוך השלחן שם).
ודוקא ביוצא לדעת אבל מי שנשתטה, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: בית דין יורדים לנכסיו וזנים ומפרנסים את אשתו ובנותיו ודבר אחר.

א. פרשו התוס' שמדובר בשני המקרים כשפירנס את בניו ובנותיו מקודם, שאם לא כן ודאי אין לפרנסם עתה. ואולם בשעה שהלך לא הניח מעות ביד שלישי לפרנסם, לכך ביוצא לדעת אין מפרנסים אותם, משא"כ שנשתטה. ולענין פרנסת אשתו העמידו להלן (קז) הברייתא בהולך למדינת הים והשרה אשתו על ידי שלישי.

ב. לגרסת רש"י, למאן דאמר 'דבר אחר' — תכשיט, אין יורדים לנכסיו ליטול צדקה אפילו יצא שלא לדעת.

ד. האומר: אם מת הוא לא תקברוהו מנכסיו — אין שומעים לו. לאו כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור.

דפים מח — מט

פג. האם הפעולות דלהלן נחשבים כנישואין לענין ההלכות השונות?

א. מסירת הכלה לשלוחי בעלה.

ב. הלך האב או שלוחיו עמה, עם הבעל או עם שלוחיו.

ג. נכנסה עמו בדרך לחצר שלה או שלו.

א. מסר האב או שלוחיו את הבת לשלוחי הבעל — הרי היא ברשות הבעל. ופירש רב: מסירתה לכל חוץ מתרומה, שאם אשת כהן היא עדיין אינה אוכלת, (שיש לחוש לסימפון — שמא ימצא בה מום ויהיו קידושיה ונישואיה בטעות (רש"י). או שמא תשקה לשלוחים כוס תרומה. עתוס'). ורב אסי אמר: אף לתרומה. וכן אמרו רבי יוחנן ורבי חנינא. ושמואל אמר: לירושתה, שאם מתה בדרך — בעל יורש נדונייתה. וכן שנו בברייתא, ואף על פי שכתובתה בבית אביה.

רש"י: כיון שמסר מחל האב מעתה מחמת קירוב נישואין, אבל לענין שאר הדברים כגון הפרת נדרים ומציאתה — לא. תוס': הוא הדין לשאר דברים אלא נקט ירושה לרבותא, שאף במסירה תקנו חכמים שהבעל יירשנה. ואפשר שבא למעט כתובתה מאחר — שאם מת הבעל או גירשה, כתובתה מאחר מאתים.

לפרש"י, השיבו מדברי הברייתא על כולם חוץ משמואל. ולפירוש התוס' השיבו על כל האומרים 'אף לתרומה'.

הרמב"ם (אישות כב) פסק כשמואל דתניא כוותיה. ומשמע מדבריו שגם לענין הפרת נדרים, אם נדרה לאחר מסירתה — הבעל מיפר. [ואעפ"י ששיטת הרמב"ם שחופה היינו יחוד והרי לא נתיחדה, י"ל שלענין זכויות שהיו לאב בבתו כגון ירושה מעשה ידים והפרת נדרים, קנה הבעל מיד כשיצאה מרשות האב, אעפ"י שאינה אשתו ממש לענין דברים שבינו לבינה. עפ"י חדושי הגרנ"ט יט. וע"ע בשו"ת אבני נור אה"ע שיב].

וריש לקיש אמר: לכתובתה, לומר שכתובתה מאחר מנה, שאלמנה מן הנישואין היא.

ריש לקיש לא בא למעט אלא תרומה. אי נמי ממעט אף ירושתה. (תוס').

אם זנתה לאחר מסירה — דינה בחנק ולא בסקילה. (לזנות בית אביה). וגם כאשר נתארמלה או נתגרשה בדרך, אינה חוזרת לרשות אביה ושוב אינה בסקילה גם אם נתארסה שוב. (כפי שדרש תנא דבי רבי ישמעאל מונדר אלמנה וגרושה כל אשר אשר על נפשה יקום עליה — כיון שיצאה שעה אחת מרשות אב שוב אינו יכול להפרי).
 ב. הלך האב או שלוחיו עם שלוחי הבעל — הרי היא ברשות האב.
 וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה, והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומתה בדרך, אינה כנשואה. (עפ"י רמב"ם אישות כב, ג).

ג. נכנסה עמו בדרך לחצר שלה — סתמא ללין, הלכך אעפ"י שכתובתה בבית בעלה — מתה אביה יורשה. נכנסה עמו לחצר שלו — סתמא לשם נישואין (והרי דינה כנשואה ביחוד גרידא, ללא ביאה. שו"ת הרא"ש להו"ו, א), הלכך אעפ"י שכתובתה בבית אביה — מתה בעלה יורשה. (כן פירש רב אשי את הברייתא. וכן פסק הראב"ד (אישות כב) להלכה).

דף מט

פד. א. האם מצוה או חובה על האב לזון את בניו ובנותיו הקטנים?

ב. מי שמת והניח אלמנה ובת ואין בנכסים כדי שיוזנו שתיהן — מה יעשו? ומה הדין כאשר נישאת הבת?
 א. לדברי רבי יהודה, רבי מאיר ורבי יוחנן בן ברוקא, אין האב חייב לזון את בניו ואת בנותיו הקטנים. [רק לאחר מיתת האב חייבים לזון את הבנות מנכסי האב, מתנאי כתובה]. ואולם קטני קטנים, עד בני שש — חייב לזונם (להלן סה: וזו תקנה קדומה — ע' אבני מלואים עא בשם מהר"ם לובלין).
 ואפילו יש להם נכסים ממקום אחר, פסק רבנו מאיר שחייב לזונם, שכיון שתקנת חכמים היא זכו במזונותיהם אפילו יש להם להתפרנס משלהם. (מובא ברא"ש).
 ונחלקו התנאים אם מצוה יש בדבר אעפ"י שאין חובה; רבי מאיר אומר: מצוה לזון את הבנות, קל וחומר לבנים שעוסקים בתורה. רבי יהודה אומר: מצוה לזון את הבנים וק"ו לבנות, משום זלוול. ולדברי רבי יוחנן בן ברוקא אפילו מצוה אין בדבר.
 ולדברי רבי אילעא אמר ריש לקיש משום רבי יהודה בר חנינא, באושא התקינו שיהא אדם זן את בניו ואת בנותיו כשהם קטנים. ואמרו בגמרא שאין הלכה כן, לכפות את האב לזון את בניו, אלא שאם אינו רוצה, משכנעים אותו בדברים, ואף גוערים בו ברבים, לומר לו שלא יהא אכזרי על בניו ויטיל פרנסתם על הצדקה. ואולם אדם אמיד — כופים אותו שיוזנם, שהרי כופים אותו על הצדקה גם לשאינם בניו. לפירוש רבנו תם כפיה זו היא בדברים, [שאומרים לו שעובר על מצות עשה. מהרש"א]. ויש חולקים. (עתוס' ורא"ש).
 דרשו רבותינו שביבנה, ויש אומרים כן בשם רבי אליעזר: אשרי שמרי משפט, עשה צדקה בכל עת — זה הזן בניו ובנותיו כשהם קטנים.
 הבא על הפנויה וילדה לו בן או בת, והוא מודה בדבר — כופים אותו לזונם. (עפ"י שו"ת הריב"ש מא; שו"ת הרא"ש יז, ויעוד).

ב. מי שמת והניח אלמנה ובת — אלמנתו ניוזנית מנכסיו. נישאת הבת — אלמנתו ניוזנית מנכסיו. מתה הבת (ובעלה יורשה) — אמר רב יהודה בן אחותו של רבי יוסי בר חנינא: על ידי היה מעשה ואמרו אלמנתו ניוזנית מנכסיו. ואין אומרים הבעל כלוקח נכרי הוא ואין מוציאים למזון האשה מנכסים משועבדים.